

PREGLED OBJAVLJENIH RADOVA MUHAMEDA TAJIBA OKIĆA U TURSKOJ

Mr. sc. Kemal Bašić

NAKON VRLO PLODNOG NAUČNOG RADA U KRALJEVINI Jugoslaviji, Muhamed Tajib Okić je na kraju, zahvaljujući sretnim okolnostima, stigao u Republiku Tursku i odmah počeo istraživanja u tamošnjim bogatim arhivima, te nastavio sa objavljivanjem svojih naučnih i stručnih radova. Njegova “turska bibliografija” je zaista vrlo impozantna. U toj državi on je ostavio veće i značajnije intelektualno naslijeđe nego u svojoj rodnoj Bosni. Ovo se može primijetiti i danas, nekoliko decenija nakon njegove smrti. Na našu veliku žalost, ti radovi su kod nas ostali prilično nepoznati jer im se nije ni posvećivala odgovarajuća pažnja. Zbog toga ćemo u ovom prilogu, bar djelimičnim ukazivanjem na te radove, bar malo ispraviti tu nepravdu prema Muhamedu Tajibu Okiću. Rad Muhameda Tajiba Okića općenito (ovom prilikom uopće nismo spomenuli njegov pedagoški rad na visokoškolskim ustanovama) pa i njegov naučni rad u R. Turskoj bi sigurno mogao biti predmet jedne ozbiljnije studije, za koju ovom prilikom nemamo ni vremena ni prostora. Cilj nam je da samo otvorimo ovo pitanje i damo neke naznake za buduća proučavanja ogromne intelektualne ostavštine ovog velikog naučnika, koji je rođen u Gračanici, odakle se otisnuo na široko polje nauke i stvaralaštva.

KNJIGE

1. Tefsir ve hadis usulunun bazi meseleleri. (Neka pitanja osnova tefsira i hadisa)

Mi smo se služili izdanjem izdavačke kuće “Nun” iz Ista-

nbula iz 1995. godine. Djelo ima ukupno 253 stranice. Iz samog njegovog naslova se može vidjeti o čemu ono govori. Ako znamo da se Tajib Okić smatra utemeljiteljem katedre Tefsira i Hadisa na Ilahijat fakultetu Ankarskog univerziteta i da je te predmete predavao u Velikoj medresi kralja Aleksandra u Skoplju, onda možemo zaključiti da je ovo djelo logičan slijed njegovog naučnog. Djelo je podijeljeno u dvije knjige: **Tefsir i Hadis**. Njegov sadržaj se nalazi na stranicama 5–14. Predgovor se nalazi na stranicama 15–17. Posveta se nalazi na stranicama 19–22, a nju je potpisao prof. dr. Abdullah Ajdinli. **Prva knjiga (Tefsir)** ima sljedeći sadržaj: *Tefsir ilmi i Kur'ana dair ilimler, Kur'an; El-Vahj* (str. 27); *Vahjin geliş şekilleri* (str. 33.); *İlk ve son nazil olan ajetler* (str. 36.); *Tefsir ilminde yer alan vahylere ait bazı terimler* (str. 41.); *Mekke ve Medine sureler* (str. 43.); *Sure* (str. 45.); *Surelerin isimleri* (str. 46.); *Ajet* (str. 47.); *Ajetlerin tertibi* (str. 48.); *Surelerin tertib* (str. 49.); *Nuzul sebepleri* (str. 55.); *Nesh* (str. 57.); *Neshin neveleri* (str. 62.); *El-Ahrufus-seb'a-Yedi harf* (str. 66.); *İlmü'l-kiraat* (str. 69.); *Kur'an-i Kerim'i kaideleri (Tecvid)*, str. 66.; *Kur'an-i kerim'in musiki ile ilgisi* (str. 79.); *Kur'an-i kerim'in guzel sesle okunmasi* (str. 82.); *Kur'an-i kerim'in elhan ile okunmasi* (str. 84.); *Hazreti peygamber'in Kur'an-i kerimi okuyuş tarzı* (str. 86.); *Kur'an-i kerim'in dinlemek hakkında riayet edilecek hususlar* (str. 88.); *Kur'anin yazı ile tesbiti, cem'i ve teksiri* (str. 90.); *Kur'an-i kerim'in Avrupa'da basilmasi* (str. 96.); *Kur'an-i kerim'in tercumesi* (str. 97.); *Kur'an-i kerim'in Avrupa dillerine tercumeleri* (str. 99.). U ovom poglavlju nalazi se i kratki dio koji govori o prevodu Kur'ana na bosanski jezik; *Kur'an-i kerim'in şark dillerine tercumeleri* (str. 102.); *Kur'an-i kerimin eşsizligi (İcazu'l Kur'an)*, str. 106.). To je jedno od najdužih poglavlja koje zauzima nepunih trinaest stranica; *Kur'an-i kerim'de tekerrurler* (str. 117.); *Kissalrdaki tekerrur* (str. 119.); *Kur'an-i kerim'de bulunan yeminler (Aksamul-Kur'an)* str. 120; *Kur'an-i kerim'de emsal* (str. 124.); *Kur'an-i kerim'deki kissalar* (str.

126.); *Garibu'l Kur'an* (str. 128.); *Hakikat ve mecaz* (str. 132.); *El-muşkil* (str. 134.); *Mucmel ve Mubeyyen* (str. 134.); *El-Vucuh ve En-Nezair* (str. 134.); *Kur'an-i kerim'de muhkem ve muteşabih ajetler* (str. 135.); *Kur'an-i kerim'deki mubhemler* (str. 137.); *Surelerin başlangici* (str. 138.); *Surelerin isimleri* (str. 139.); *Halku'l Kur'an* (str. 140.); *Kur'an-i kerim'in okunmasi ve ezberlenmesi* (str. 141.); *Fedailul-Kur'an* (str. 142.); *Kur'an-i kerim'de ge'cen isim kunye ve lakablar* (str. 143.); *Kur'an-i kerim'in tefsiri*, str. 144. (Ovo poglavlje je među najvećim i sa njim se završava ova prva knjiga koja govori o tefsiru. Poglavlje se završava na kraju 162. stranici knjige, na čijem je kraju zapisan datum: 13. mart 1979. godine).

Nakon ovog posljednjeg poglavlja slijede vrlo zanimljive tabele koje olakšavaju shvaćanje ove teme. Tabele su postavljene sljedećim redoslijedom: *Mekke'de nazil olan ayetleri cetvelidir* (str. 163.); *Medine'de nazil olan ayetlerin cetvelidir* (str. 167.); *Nuzul sirasında gore tertib edilmiş Hz. Osman'in, Ibn-i Abbas'in ve Cafer-i Sadik'in mushaflarında surelerin mukayeseli tertiplerini gosteren listedir* (str. 169.);

Na 172. stranici slijedi Biografija, iza koje je na 183. str. odštampan naslov **za drugu knjigu: Hadis usulu**. Slijede poglavlja sljedećim redoslijedom: *Hadislerin toplanmasi ve kaydedilmesi* (str. 185.); *Muayyen adette derlenen hadis mecmualari* (str. 195.); *Şuilerin hadislere dair eserler*. (str. 197.); *Hadis kritigi (el-Cerh ve't-Ta'dil)*, str. 199; *Hadislerin tasnifi a pod A: Hadislerin sihat bakımından taksimi* (str. 209.); *Zayıf ve guvenilmez ravilere dair eserler* (str. 215.); *Hadislerin ravi sayısına gore taksimi* (str. 218.); *Senetteki ittisal ve inkita'a gore hadislerin taksimi* (str. 220.); *Apokrif hadisler* (str. 228.); *Hadis uyduranlar* (str. 241.); *Hadis uyduran şahslar* (str. 243.); *Apokrif (Mevzu) hadisleri ihtiva eden kitapların en muhimleri şunlardır* (str. 244.); *Rivajetu'l-hadis* (str. 248.); *Hadiste dualar* (str. 251.), koji se završava na 253 stranici kao poslednji podnaslov u ovoj knjizi.

2. Bazi hadis meseleleri uzerinde tetkiler. (Zadržavanje na pojedinim hadiskim pitanjima)

Knjiga je objavljena u Istanbulu 1959. godine u štampariji Osman Yakin (I-VIII+1-252). Autor je knjigu posvetio svome ocu—uvaženim alimu hafizu Mehmedu Teufiku Okiću, članu Ulema medžlisa i vršiocu dužnosti Reis ul Uleme. Svojim sadržajem ova knjiga je svojevremeno izazvala veliku pažnju stručne i naučne javnosti. O njoj su, pored ostalih, pisali: Dr. Mužgun Džunbur u časopisu “Forum”, Ankara, u broju 125, od 1. juna 1959., zatim Raif Ogan u članku pod naslovom: “Muhim bir Islami eser” (Jedno važno djelo u oblasti islama), Hakkaniyet, Istanbul 25. jula 1959., str. 2 i Alan Jones u Londonskom “Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London (1961., knjiga XXIV, 2. dio, str. 393.).

3. Kur'an-i kerim'in uslub ve kiraati (Le Style et la Lecture du Kur'an (Pravila Kur'ani kerima i Kiraeti)

Knjiga je objavljena u Ankari 1963. godine, u sklopu izdanja Ankarskog Ilahijat fakulteta XLVIII (str. I-VI+1+28). Po obimu, to je manja knjiga, koju autor posvećuje svojoj umrloj majci. Knjiga govori o tefsiru i svojim sadržajem izazvala je takođe veliku pozornost naučne i stručne javnosti u Turskoj. Na nju su se osvrnuli i neki bosanski istraživači: Muhamed Hadžijahić u svome članku: “Bibliografske bilješke o prijevodima Kur'ana kod nas”, *Bibliotekarstvo*, Časopis Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine, God. XIII, br. 3, Sarajevo 1967., str. 39-54. U fus noti br. 26 ovog rada Hadžijahić spominje da je jedan važan podatak čuo od Muhameda Tajiba Okića. Dio tog teksta glasi: “Od ove prve akcije pa do pojave Ljubibratićeva prijevoda bilo je prošlo skoro 30 godina, pa kao što je spomenuto, ni Ljubibratić nije doživio izdanje Kur'ana. Ideja ipak nije napuštena. Imamo i iz 1875. godine obavještenje za koje, istina, za sada ne znamo kako je do njega došlo, ali koje upućuje, da je i tada bila aktuelna ideja o izdanju Kur'ana kod nas. “Revue Britanikue” iz 1875., sv. 6, str. 243-244, pod brojem 237 spomi-

■ MUHAMED TAJIB OKIĆ, FOTOGRAFIJA IZ STUDENTSKIH DANA,

nje prijevod Kur'ana namijenjen “Srbima-muslimanima.”¹

Ovu knjižicu spominje i dr. Hasan Kaleši u svom radu: “Kur'an—remek delo arapske književnosti” (*Izraz*, Časopis za književnu i umjetničku kritiku, knjiga XXI, godina XI, br. 2, Sarajevo 1967., str. 183-203). Za nas je posebno interesantna fus nota br. 54 u kojoj se doslovno kaže: “Opširnije: M. Tayyib Okić, Kur'an-i Kerimin uslub ve kiraeti, Ankara Universitesi, Ilahiyat Fakultesi Yayinlarindan XLIII, Ankara 1963., str. 13 i dalje. U tom dijelu vezanom za ovu fus notu Kaleši navodi: “Do kog se stepena u Kur'anu obraća pažnja stilu, harmoniji, muzici, rimi, neka pokaže ovaj primer. Iako je Kur'an, po mišljenju Arapa, uzor čistog i gramatički pravilnog jezika, ipak na četrdesetak mesta gramatika je žrtvovana rimi i ritmu.

1 Dr. Muhamed Hadžijahić, Bibliografske bilješke o prijevodima Kur'ana kod nas, *Bibliotekarstvo*, Časopis Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine, God. XIII, br. 3, Sarajevo 1967., 45.

Npr. umesto az-zanun imamo az-zanuna (XXXIII, 10), umesto ar-Rasul imamo ar-Rasula (XXXIII, 66), umesto jasri imamo jasn (LXXXIX, 4), umesto nazari imamo nazir itd.”²

Kada je bila svečanost povodom početka nastave na Visokom Islamskom institutu u Konji za godinu 1965. – 1966., sadržaj prvog predavanja iz Tefsira Muhameda Tajiba Okića bio je iz ove knjižice. Ovo predavanje je izazvalo veliko interesovanje prisutnih, među kojima su bili i neki tadašnji visoki dužnosnici u Turskoj: komadant Druge armijske oblasti Konje Kemalledin Gok-akin, valija Omer Lutfi Hancioglu, ministar za sigurnost Kenan Koć, muftija Tahir Buyukkorukcu i mnogi drugi.

4. Islamiyette Kadin Ogretimi (Obrazovanje žene u Islamu).

Ova knjiga pokazuje širinu obrazovanja i polja naučnog interesovanja Muhameda Tajiba Okića. Knjiga je objavljena godinu dana nakon njegove smrti, u okviru izdanja Islamske zajednice u R. Turskoj (Diyanet İşleri Başkanlığı yayinlari) u Ankari 1978. godine.³

ČLANCI I OSTALI ZNAČAJNIJI PRILOZI

1. **Husrev, Husrev beg, Gazi (Gazi Husrev beg)**, članak objavljen u V. tomu Islamske enciklopedije (Istanbul 1950., str. 601-605). Riječ je o našem najpoznatijem vakifu i namjesniku iz 16. stoljeća, koji je u tri navrata bio namjesnik u ovoj zemlji. Za njegove vladavine Bosna i Hercegovina dostiže svoj vrhunac u periodu vladavine Osmanske imperije. Pored ostalih, Okić se u ovom slučaju služio radovima istraživača i historičara iz Bosne i Hercegovine: Dr. Safvet-bega Bašagića, Hamdije Kreševlja-

kovića, Ante Šimčika, dr. Mehmeda Spahe. Ovaj rad je bio izvor mnogim istraživačima u Turskoj. Tako ga je npr. dr. Ali Cevat Eren uvrstio u literaturu koju je koristio za svoju knjigu: “Mahmud II. Zamanında Bosna–Hersek” (Bosna i Hercegovina u vrijeme Mahmuda II), Istanbul 1965. godine;

2. **Sari Saltuka aid bir fetva (Jedna fetva u vezi Sari Saltuka)**, članak objavljen u prvom broju časopisa Ilahiyat fakulteta, Istanbul 1952., str. 48-58. Riječ je o fetvi najpoznatijeg šejh ul islama iz vremena vrhunca Osmanske Imperije Ebu Suud efendije o Sari Saltuku. Nekoliko podnaslova određuje sadržaj ovoga članka: *Islamligin Guney Dogu Avrupa’da zuhuru* (Pojava islama u jugoistočnoj Evropi), *Sari Saltuktan once Balkanlardaki dini durumuna* (Vjerske prilike na Balkanu prije Sari Saltuka), *Sari Saltuk* (Sari Saltuk), *Slavlarin Islamlasmasi meselesi* (Pitanje islamizacije Slavena), *Fetva* (Fetva – pravno rješenje). Ako znamo da Sari Saltuk ima vrlo značajno mjesto u historiji turskih naroda, onda nije ni čudo što je i ovaj rad izazvao toliku pozornost u naučnim krugovima, posebno na zapadu. Izdvajamo: prof. dr. Taeschner (Časopis *Die Welt des islams*, Leiden, 1953., II/4, str. 4), akademik prof. dr. Franc Babinger, prof. dr. Vladimir Minorski, prof. dr. Paul Wittek (pogledati *Bulletin of the School of Oriental nad African Studies*, University of London, 1952., br. XIV, dio 3, str. 659 kao i zabilješka br. 4);

3. **Bir tenkidin tenkidi (Negacija jedne negacije)**, članak objavljen takođe u Časopisu Ilahiyat fakulteta, tom II, br. 2-3, str. 219–290. Radi se o jednom opširnijem prilogu, koji predstavlja odgovor Y. Z. Yorukanu na njegov članak pod naslovom: “*Bir fetva munasebetiyle*” (Povodom jedne fetve, *Časopis Ilahiyat fakulteta*, 1952., tom I, br. 2-3, str. 137-160). Naime, Jusuf Ziya Yorukan je kritikovao članak Muhameda Tajiba Okića *Sari Saltuka aid bir fetva*, koji smo malo prije naveli. Kao što se može vidjeti, prema broju stranica ovo je veći rad Y. Z. Yorukana koji ima tri podnaslova:

2 Hasan Kaleši, Kur'an – remek delo arapske književnosti, *Izraz*, knjiga XXI, godina XI, br. 2, Sarajevo 1967., 197.

3 Adnan Kadrić, Muhamed Tajib Okić, *Preporod*, Islamske informativne novine, br. 22/624, 15. novembar 1997., 27.

Fetva muessesi (pitanje fetve), *Ebusuud Efen-dinin ilmi şahsiyeti* (Ebu Suud efendi kao nauč-nik), *Sari Saltuk* (Sari Saltuk). Ovaj veliki rad (kritika) Muhameda Tajjiba Okića ima nekoliko podnaslova: Na početku je veći uvodni dio koji nije naslovljen, zatim slijedi: *Fetva muessesi* (pitanje fetve), *Eusuu'ud'un şahsiyeti* (Ličnost Ebu Suud efendije), *Sari Saltuk* (Sari Saltuk), *Cenub-i şarki Avrupa-daki Islamligin zuhuru mes'eleri* (Pitanje pojave islama u jugoistočnoj Evropi) i zaključna riječ. Odgovor je imao velikog odjeka jer je autor prvi put progovorio o nekim aspek-tima ovog pitanja, a temeljio se na pogreš-nosti kritike Zije Yorukana. Njime su se koristili mnogi poznati naučnici, a između ostalih: Dr. Smail Balić: "Prvi početcici islama u jugo-istočnoj Evropi" (*Bosanski Pogledi*, Beč 1955., I/1), Nazmi Sevgen: "Sari Sal-tuk ve Aiyos Spiridon-efsaneden hakikate" (Sari Saltuk i Aiyos Spiridon—Od legende do stvarnosti, Časopis *Tarih konuşuyor*, Istanbul 1966.–1967, tom VI), Dr. Hasan Kaleši u svom referatu na međunarodnom kongresu balkanologa, održanom u Sofiji 1. 9. 1966. U vezi s ovim člankom, zanimljivo je pismo Bay Muammer Karadža, upućeno autoru, u kojem se pored ostalog kaže: "U vrijeme kada sam boravio u Italiji, upoznao sam se sa jednim od profesora sa vatikanskog orjental-nog instituta Monseigneur Mullom. Govo-rili smo i o Vama i Vašem naučnom radu. Rekao mi je da Vas poznaje preko Vaših djela i da Vas veoma poštuje".⁴ Kasnije, se ovaj rad pojavio i kao posebno izdanje. Žao nam je što nas vrijeme i prostor ovom prili-kom ograničavaju pa ne možemo više pro-stora posvetiti ovom radu koji je za mnoge bio primjer jedne kritike ali koji baca dosta svijetla na pojedine historijske događaje i na prostore Balkana;

4. **Hadis'de tercuman (Prevodi-lac u hadisu)**, članak objavljen u Časo-pisu Ilahiyat fakulteta Ankarskog Univerzi-teta 1968. godine (Ankara, 1966, XIV, str.

4 "Prof. Muhammed Tayyib Okić'in Hayati ve Eserle-ri", Ankara Ilahiyat Fakultesi 1949-1969, s. 156.

27-52). Kao što je poznato, Muhamed Tajib Okić je posvetio dosta vremena proučavanju Hadisa i hadiskoj nauci uopšte. Ovo je samo jedan od njegovih radova na tu temu, sudeći po obimu, odnosno broju stranica—srednje veličine;

5. **Boşnak edebiyati (Književnost Bošnjaka)**, članak objavljen kao jedinica u Turskoj enciklopediji, Ankara 1954. godine, tom VII, str. 401-404. Na osnovu broja stra-nica može se zaključiti da je to, po obimu, za enciklopediju sigurno veći rad. Ovo je samo jedna od tema kojima je Muhamed Tajib Okić jako "dobro vladao";

6. **Boşnaklar (Bošnjaci)**, jedinica u Tur-skoj enciklopediji (Ankara 1954., tom VII, str. 404-407). Ovaj prilog može se nadove-zati na prethodni rad koji govori o književ-nosti Bošnjaka;

7. **Boşnaklarda ilim ve san'at (Nauka i umjetnost kod Bošnjaka)**, jedinica u Tur-skoj enciklopediji (Ankara 1954., tom VII, str. 408-410);

8. **Bihke (Bihać)**, jedinica u Turskoj enciklopediji (Ankara 1953, tom VI, str. 365.);

9. **Branković**, jedinica u Turskoj enci-klopediji (Ankara 1955., tom VII, str. 75 – 76); Riječ je o aristokratskoj srednjovjekov-noj porodici iz Bosne i Hercegovine i oblasti Brankovića s početka Osmanske vladavine;

10. **Çayniçe**, jedinica u Turskoj enciklo-pediji (Ankara 1963., tom XI, str. 408);

11. **Les Kristians (Bogumiles) de Bosnie d'apres documents turcs inedits" (Bosanski kristijani – bogumili – prema nekim neobjavljenim osmanskim izvo-rima)**. To je ustvari referat Muhameda Tajiba Okića na X međunarodnom kongresu bizantologa, koji je održan 19. septembra 1955. godine u Istanbulu. Referat je, izvo-reno, podnesen na francuskom jeziku, a na turski jezik preveli su ga prof. dr. Salih Akde-mir (porijeklom sa naših prostora) i doc. dr. Redžep Duran pod naslovom *Neşredilmemiş bazı Türk kaynaklarına göre Bosna hristiyanları (Bogumiller)*. Prvi put je u cjelosti objavljen

u Minhen u 1960. godine u časopisu *Sudost Forschungen* (XIX, str. 108-133). Prije toga, siže ovog rada je izašao u: *Radovi X Kongresa Bizantologa* (1957., str. 234-237). Isti taj tekst (siže) izašao je u francuskom gradu Arkues u Časopisu *Cahiers d'Etudes Cathares* (Serie II. Annee XIV, no. 20, pp. 3-6). Na naš jezik preveo ga je Kemal Bašić i objavio pod gornjim naslovom u *Analima Gazi Husrevbegove biblioteke*, knjiga XXI-XXII, Sarajevo 2003., str. 143-166. Ovo je vrlo značajan rad za povijest Bosne i Hercegovine i jedan od dokaza – pored drugih radova – da Tajib Okić, iako je dugo živio u Turskoj, nikada nije zaboravljao historiju Bosne i Hercegovine i naučna kretanja u njoj. Rad ima nekoliko podnaslova koji ga bliže objašnjavaju: Uvod, Generalni pogled na pitanje bogumila u jugoslovenskoj historiografiji, Savremena istraživanja o bogumilima, Arhivi u Istanbulu, Arhivi u Ankari, Dokumenti, Zaključna riječ i Objašnjenja. Na kraju rada se nalazi siže na engleskom jeziku;

12. Islamiyette ilk nufus sayimi (Prvi popis stanovništva u islamu), članak objavljen u časopisu *Ilahiyat fakulteta* u Ankari, 1958.-59. Ankara 1960., str. 11-20., iako svojim obimom nije veliki, izazvao je vrlo pozitivne reakcije u svoje vrijeme u R. Turskoj, ali i šire. Bio je predmet interesovanja poznatog orijentaliste rimskog profesora Dr. G. Levi Dela Vide, koji u pismu od 16. augusta 1960. godine, spominjući popise stanovništva u islamu u vrijeme Muhammed a.s. i Hz. Omera doslovno kaže: *Il est d'un tres grand interet et fait reculer jusku'a l'age du Prophete un systeme ku'on avait cru jusku'ici avoir ete introduit par le caliphe Omar, kuand il odronna d'enregistrer dans le Divan les noms de ceux kui avaient droit a une pension. En vous felicitant pour Votre savante recherche, je vous prie, etc.* Na ovaj rad se osvrnuo i Nefise El-Husejni u članku pod naslovom: *El-muslimin arafatut-ta'dade fi ahdi Umer* koji je objavljen u časopisu *Medželletu's-šu'bbanil muslimin* u broju 42, 36. godina, Kairo augusta mjeseca 1960. godine, u časopisu *El-beridul islami*, koji je također

izlazio u Kairu (maj-juni 1960., godina 18, br. 215-216, str. 16), Ragib Akyavaš u novinama *Havadis* (Istanbul, 23. 10. 1960., str. 2). Pored navedene dvojice autora, ovim članom bavili su se i mnogi drugi naučnici u Turskoj i drugim zemljama;

13. Predgovor za knjigu prof. dr. M. Z. Siddikija, koju je Jusuf Ziya Kavakci preveo na turski jezik pod naslovom "Hadis edebiyati tarihi" (Historija hadiske književnosti). Knjiga je izašla u Istanbulu;

14. Predgovor za knjigu "900. olum yildonumu munasebetiyle buyuk islam hukukcusu Šemsu'l-Eimme Es-Serahsi Armagani" (U čast velikog islamskog pravnika Šemsu'l Eimme Es-Serahsija povodom 900. godine njegove smrti). Kao što se iz naslova vidi, to je zbornik referata podnesenih na naučnom skupu posvećenom Šemsu'l Eimmi Es-Serahsiju, na kojem je Muhamed Tajib Okić podnio referat pod naslovom *Šemsu'l-Eimme Es-Serahsi'nin Šehu's Siyeril Kebiri'nin turçe tercemesi ve Mutercim Mehmed Munib Ayintabi'nin diger eserleri*. Zbornik je objavljen 1965. godine u Ankari u okviru izdanja *Ilahiyat fakulteta Ankarskog Univerziteta*;

15. Referat o Hamzevijama je pisan na francuskom jeziku i podnesen na 22. kongresu orijentalista u Istanbulu, održanom od 15. do 22. septembra 1951. godine. Ovaj Okićev rad je jako dragocjen za naše krajeve, obrađuje ličnost šejha Hamze Balija i hamzevijski pokret kod nas, a pisan je na osnovu prvorazrednih arhivskih dokumenata. Objavljen je šest godina kasnije u knjizi referata sa spomenutog kongresa (Tayyib Okić Ankara), *Kueltues documents inedits concernant les Hamzawites*, Proceedings of the Twenty Second Congress of Orientalists held in Istanbul, September 15th to 22th 1951, Leiden 1957, Communications Vol II, p. 279-286.). Još na kongresu rad je izazvao veliku pažnju i zainteresovao, između ostalih prof. Henri Masse i prof. J. H. Karamersin. I kod nas je ovaj rad izazvao veliku pažnju

■ MUHAMED TAJIB OKIĆ, ŠETNJA PO SARAJEVU OKO 1938. GODINE

naučne javnosti. O njemu su, između ostalih, pisali Adem Handžić i Muhamed Hadžijahić u jednom svom zajedničkom prilogu iz kojeg izdvajamo sljedeći navod: "Ovaj prilog je vrlo interesantan i značajan. Okić je na osnovu raspoloživih izvora i literature uvodno pokušao da pruži koncizan pogled na ovo pitanje (kratko se osvrnuo na ličnost šejha Hamze, njegov život, učenje i tragičan kraj), a zatim je u rezimiranom francuskom prevodu naveo pet carskih zapovijedi iz 1582. godine, koje se odnose na progone i suđenje Hamzinim pristalicama u sjeveroistočnoj Bosni, posebno u Gornjoj Tuzli..."⁵

16. Ahidlerin yerine getirilmesi (Izvršavanje preuzetih obaveza), članak objavljen u Godišnjaku Islamske zajednice R. Turske, Ankara 1960., str. 15-23. Radi se o jednoj vrlo važnoj temi u okviru islama, kojoj je Muhamed Tajib Okić posvetio

dužnu pažnju;

17. Šems ul Eimme es-Serahsi'nin Şerh us-Sijer il Kebir'inin türkçe tercümesi ve mutercim Mehmed Munib Ayintabinin diğer eserleri (Prevod na turski jezik djela Şerhus-Siyeril kebir od Şemsul eimme es-Serahsija i druga djela prevodioca Mehmeda Muniba Ajintabija). Članak objavljen u posebnoj knjizi posvećenih ovoj ličnosti (Es-Serahsi Armagani – u čast Es-Serahsija, 1965., str. 27-42.) Ni ovaj rad Muhameda Tajiba Okića nije prošao nezapaženo u stručnoj javnosti Turske. Za primjer navodimo rad prof. dr. Ismeta Sungurbeya u povodu izdavanja nekih djela Ebul ala Mardina koji govori o ovom članku (pogledati: akademik prof. Ebul ala Mardin, Huzur dersleri, sa uvodom i dodatcima izdao prof. dr. Ismet Sungurbey, Istanbulska Univerzitet, izdanja Pravnog fakulteta, Istanbul 1966, II-III, str. 855-856);

18. Istanbul'da bulunan bazı sahabe kabirleri (Mezari pojedinih ashaba u Istanbulu), članak objavljen u časopisu "Haksess", Ankara, mjesec maj 1966. godine, II/17, str. 3-4. Radi se o vrlo važnoj temi iz područja povijesti islama: kao što je poznato, Arapi su vrlo rano u svojim pohodima dolazili do Istambula, a neki od njih su tu i umrli. Najpoznatiji od njih, svakako je, Ebu Ejub el-Ensari;

19. Hazret-i Ebu Bekr es-Sidik (Hazreti Ebu Bekr Es-Sidik), članak objavljen u Časopisu Islamske zajednice R. Turske, Istanbul 22. novembar 1968., br. 1, str. 6. U ovom prilogu riječ je o prvom halifi iz reda Hulefa-i rašidina, bliskom saradniku Muhammeda a.s. Ovim radom Tajjib Okić je započeo seriju članaka o halifama iz reda Hulefa-i rašidin, pa je sasvim logično prvo govorio o Hz. Ebu Bekru;

20. Hazret-i Omer el-Faruk (Hazreti Omer El-Faruk), članak objavljen takođe u Časopisu Islamske zajednice R. Turske i to u dva nastavka: br. 2, str. 6 od 16. decembra 1968. godine i str. 6, br. 3 od 15. januara 1969. godine. U spomenutoj seriji članaka o halifama, ovdje je riječ o drugom halifi iz

5 Adem Handžić-Muhamed Hadžijahić, O progonu Hamzevića u Bosni 1573. godine, *Prilozi POF-a*, XX-XXI/1970-71, Sarajevo 1974., 51-52.

reda Hulefa-i rašidina i bliskom saradniku Muhammeda a.s. poznatom i pravednom Hz. Omeru.

21. **Hazret-i Osman bin Affan Zun-Nurejn (Hazreti Osman bin Affan Zun-Nurejn).** Kao i predhodna dva članka i ovaj je objavljen u Časopisu Islamske zajednice R. Turske i to brojevima 4 i 5. Ovdje je riječ o trećem halifi iz reda Hulefa-i rašidina, pobožnom i blagom Hz. Osmanu;

22. **Hazret-i Ali el-Murteza (Hazreti Alija el-Murteaza),** članak objavljen, takođe u Časopisu Islamske zajednice u R. Turskoj i to u brojevima 6 i 7. Ovo je posljednji iz serije članaka o halifama iz reda Hulefa-i rašidina. U ovom članku autor piše o četvrtom halifi iz reda Hulefa-i rašidina učenom Hz. Aliji;

23. **Peygamberimiz (s.a.s.) ve insan haklari (Naš poslanik a.v. i ljudska prava),** članak objavljen u posebnom broju Časopisa islamske zajednice u R. Turskoj, 1970. godine, str. 29-36. U uvodnom dijelu autor piše o nastanku Medinskog ustava, iz kojeg navodi nekoliko tačaka: 16., 25., 26-33., 35. i 37B. Pored ostalog, u članku donosi i neke primjere u vezi sa vjerskim pravima muslimana u Kraljevini Jugoslaviji i svoje navode potkrepljuje sa 16 fus nota. Pišući ovaj prilog, koristio se i sljedećim djelima: doc. dr. Saliha Tuga, dr. Muhameda Hamidullaha, dr. Mehmeda Begovića, zatim svojim radom *Ahidlerin yerine getirilmesi*, Buharijevom zbirkom hadisa i Pregledom rada Vrhovnog Starješinstva Islamske Vjerske zajednice u Beogradu, od 31. oktobra 1930. do 31. oktobra 1933., Sarajevo 1934., str. 134-135;

24. **Kur'an-i kerimi taklid teşebbüsleri (Pokušaji oponašanja Kur'an-i Kerima),** članak objavljen u Časopisu Islamske zajednice R. Turske, br. 104-105, tom X, januar-februar 1971., str. 7-12. Na početku rada autor konstatuje da je Kur'an najveća mu'džiza Muhammed a.s. i, pored ostalog, navodi četiri Kur'anska ajeta na arapskom jeziku, ali i u prijevodu na turski jezik. To su: 88. ajet sure Isra, 13. ajet sure Hud, 23-24

ajet sure El-Bekare i 44. ajet sure Hud. U radu se govori i o prvoj kodifikaciji Kur'ana u vrijeme prvog halife Hz. Ebu Bekra. U posljednjoj 19. fus noti Okić napominje da se ovom temom bavio i u svojim predavanjima na Ankarском Ilahijat fakultetu, ali i na Visokom islamskom institutu u Konji. Na naš jezik ovaj rad je preveden pod naslovom "Pokušaji oponašanja Kur'an-i Kerima" (*Takvim*, 1982. godine, Sarajevo 1982., str. 60-63. u prevodu T. S. Mulaomerovića). Za ilustraciju iz tog prevoda navodimo sljedeći citat: "Kur'an-i kerim nije samo prvo i vječno remek-djelo arapske prozne književnosti, nego istovremeno i najveća mudžiza, koja potvrđuje Muhammedovo poslanstvo i njegovu poruku. Mudžize ranijih poslanika su većinom bile privremene i dohvatne osjećaju (al mudžiza al hisijja), tj., mogli su uočiti samo oni, koji su tada živjeli i u tom momentu bili prisutni. U vrijeme Musaa peygambera, na pr., kada je magija bila jako razvijena i kada su živjeli istaknuti čarobnjaci, njemu je dat čarobni štap, da mu služi kao mudžiza. S tim sredstvom su čarobnjaci utjerani u zemlju. U vrijeme Isaa peygambera bila je razvijena medicina. Ljekari su bili na glasu. Njegova velika čuda su se zbog tog kretala na polju medicine. Muhammedove (a.s.) mudžize, međutim, bile su većinom trajne i razumne (al mudžiza aklijja). U njegovu vrijeme je stil retorike arapskog jezika dostigao najviši stupanj i doživio zlatno doba. Kao simbol za to je sedam muallaka. Tada su stvarno bila često priređivana književna natjecanja (na pr., na marktu Ukaza), koja su omogućavala da se otkrivaju dobri literarni radovi. U ovo vrijeme je književno stvaranje išlo kroz pobjedu kritike...";

25. **Şemail (Moral-Ponašanje),** članak objavljen u časopisu "Universite ve koy" (Univezitet i selo), Ankara 1967. godine, III, str. 8-9;

26. **Belgrad'daki Bayraklı cami (Beogradska Bajrakli džamija),** članak objavljen u Vakıflar dergisi, br. X, Ankara, str. 385-401. Ovaj, inače, opširniji rad podijele

ljen je u tri dijela, a temelji se na kvalitetnim izvorima i opremljen je sa 68 fus nota. Između ostalih, u ovom slučaju autor se služio djelima sljedećih autora: dr. Hazima Šabanovića, Abdulaha Hadžića, dr. Safvet bega Bašagića, dr. Hasana Kalešija, Gliše Elezovića, Gavre Škrivanića, Milana Markovića, Ljubomira Nikića i drugih;

27. **Hadim (Atik) paša kimdir? (Ko je Hadim (Atik) paša?)**, članak objavljen u knjizi "U čast Necati Lugala", Ankara 1968., str. 501-515., a separatno (1969. godine);

28. **Antebli fakih Mustafa Said efendi (Fakih Mustafa Said efendi iz Antepa)**, članak objavljen u časopisu "Islam düşünceci" u Istanbulu 1968. godine, II/5, str. 299-308.; članak je u cijelosti prenio i časopis Kultura iz Gaziantepa (grad u R. Turskoj).

29. **Osmanli devrinde Balkanradaki ihtidarlarla ilgili bazi vesikalar** je referat podnesen na 5. kongresu turskih historičara, 1956. godine. Još u toku trajanja kongresa, rad je pobudio pažnju prof. Sadri Maksudija, akademika prof. Omera Lutfi Barkana, prof. Džavida Baysuna, Ekrema Hakki Ayverdića i drugih. Kraći siže na arapskom jeziku objavio je dr. Zeki Ali u Bejrutu u časopisu: "El-muslimun" pod naslovom: "El-muslimune fi'l-Balkan ala ahdi'l – Usmanijjin" (1957, str. 80-82);

30. **Türkiye'nin eski devirlerinde İslam dini'nin tedrisi ve bu husustaki tedkikler (Izučavanje islama u prijašnja vremena u Turskoj i izučavanje ove teme)**, članak objavljen u časopisu Yeni umid (Nova nada) u gradu Konji, maja 1966. godine, II / 14.;

31. **Hazreti peygamber devrinde Kur'an-i Kerim orenimi (Učenje Kur'ani kerima u vrijeme Božijeg poslanika)**, članak objavljen u časopisu "Haksess" u Ankari 1967. godine, III, str. 8-9;

32. **Türklerin İslam dinine başarılı hizmetleri (Uspješno služenje Turaka vjeri Islamu)**, članak objavljen u časopisu Üniversite ve koy (Univerzitet i selo), Ankara 1966., I/1, str. 16.;

33. **Predgovor za knjigu Ahmeda Okutana "Kayseri Ummumi Kutuphanesi Raşid Efendi kısmi usulu hadis ve hadis ilmine ait arapça elyazma eserler katalogu"**. Riječ je o Katalogu rukopisa na arapskom jeziku, koji se tiču Osnova hadisa i hadiske nauke u Kajserijskoj Općoj biblioteci, u odjelu Raşid efendi. Ako imamo na umu činjenicu da je Muhamed Tajib Okić bio šef katedre na Ankarskom İlahiyat fakultetu, onda je predgovor za jednu knjigu u vezi sa hadisom sasvim logičan izbor autora. Knjiga je objavljena u Istanbulu 1964. godine;

34. **Gazi Husrev beg ve onun Saraybosna'daki bir minare daha ilave edilmesine dair bir vesika**, je članak koji govori o jednom dokumentu o džamiji Gazi Husrev bega u Sarajevu kao i o samom Gazi Husrev begu. Objavljen je u "U čast Necati Lugala", Ankara 1968., str. 463-499. Opremljen je sa 21 fotografijom, ima siže na francuskom jeziku. Objavljen je i separatno 1969. godine.

35. **Predgovor za knjigu Ahmed ibn Muhammeda ibn Hanbela: "Kitabu'l-ilel ve Ma'rifati-r-ridžal"**, koju su priredili poznati profesori dr. Talat Koçyigit i Dr. İsmail Džerahoglu i objavili 1965. godine u okviru izdanja İlahiyat fakulteta u Ankari, serija XLIX.;

36. **Hazret-i Muhammed hakkında yeni ve muhim bir eser (Jedan novi i važan rad o Muhammedu a.s.)**, prikaz jedne knjige koji je objavljen u časopisu "Islam" u Ankari 1961. godine, IV/7, str. 220-221.;

37. **Bogomil ve Patarenler Hakkında Bazi Duşundzeler (Neka razmišljanja o Bogumilima i Patarenima)**, referat na 8. kongresu turskih historičara, koji potvrđuje da se Muhamed Tajib Okić konstantno bavio historijom Bogumila i historijom Bosne i Hercegovine.⁶

38. **Sevgili öğrencilerim (Dragi moji studenti)**, obraćanje studentima objavljeno

6 Adnan Kadrić, *nav. djelo*, str. 27.

u Albumu studenata zadnje godine studija Ankara Univerziteta Ilahiyat fakulteta, str. 17, Ankara Univerzitet Ilahiyat fakultet školske 1964/1965.;

39. **Sizi ugurlarken-sevgili ogrencilerim (Mnogo sreće dragi moji studenti)**, još jedno obraćanje studentima objavljeno u Ilahiyat fakultet u Ankari 1967. godine, str. 31.;

40. **Aziz talebem (Dragi moj studentu, učenice)**, obraćanje svršenicima Visokog Islamskog Instituta u Konji, školske 1967/1968. godine, objavljeno u Ankari 1968. godine, str. 11.;

41. **Tunustaki Manastir Şehri Mezar Kitabeleri (Grad Manastir u Tunisu i njegova biblioteka Mezar)**, objavljen je u Godišnjaku Ilahiyat fakulteta Ankara Univerziteta (Ankara Üniversitesi Ilahiyat Fakültesi Dergisi), Ankara 1965., XIII, str. 65-70.;

42. **Onsoz, Ankara Üniversitesi Ilahiyat Fakültesi Kursu 1969 Mezunlari Albumu (Predgovor Albumu svršenika kursa Ilahiyat Fakulteta Ankara Univerziteta 1969. godine)**, obraćanje studentima završne godine Ilahiyat Fakulteta Ankara, 1969.;

43. **Fakultemizin yirminci kuruluş yildonumu vesilesiyle (Članak u povodu 20. godišnjice Ilahiyat Fakulteta u Ankari)**, članak objavljen u Godišnjaku Ilahiyat fakulteta Ankarskog Univerziteta 1969. godine. Ovo je jedan prigodan rad Muhameda Tajiba Okića kao osnivača nekih od katedra na ovom fakultetu;

44. **Predgovor za knjigu Dr. M. Esada Kilićera "İslam fikhinda rey tarafdarlari" (Uloga reya u Islamskom fikhu)**, koja je objavljena u Ankari 1961. godine.

45. **Saray Bosna Gazi Husrev bey Kutubhanesi yazma eserler katalogu (Katalog rukopisa Sarajevske Gazi Husrev begove biblioteke)**. Rad je objavljen u Časopisu Ilahiyat fakulteta u Ankari, 1964. godine, XII, str. 143-153. Radi se o prikazu Kataloga arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, koji je obradio Kasim Dobrača. Svezak I. Starješinstvo Islamske vjerske zajednice za SR Bosnu i Hercegovinu. 1963. Strana XXXII+607+1+20 (arapskog teksta) + 15 tabela. 25X17,5. I ovaj duži prilog jedan je od dokaza da je Muhamed

Tajib Okić pratio naučna kretanja u Bosni i Hercegovini i prezentirao ih naučnoj javnosti u R. Turskoj;

46. **Predgovor za “Arapça-Türkçe büyük lugat” (Veliki arapsko-turski riječnik)**, koji je objavljen u Ankari 1964. godine, a priredili su ga dr. Husein Atay-Ibrahim Atay-Mustafa Atay. Kao dobar poznavalac oba jezika i jedno vrijeme predsjednik Komisije za prevođenje arapske i perzijske književnosti pri Ministarstvu obrazovanja, Muhamed Tajib Okić je imao sve reference za pisanje predgovora ovakvoj jednoj ediciji.

47. **Predgovor za knjigu Dr. Ali Arslana Aydina “Islam inançları ve felsefe –Tevhid ve Kelam (Islamsko vjerovanje i filozofija – Tevhid i Kelam)**, koja je objavljena u Ankari 1964. godine;

48. **Dimišk’taki Fransiz Enstitusunun son Islami neşriyatı” (Poslednje izdanje u vezi Islama Francuskog instituta u Damasku)**, je članak objavljen u Biltenu Ilahiyat Fakulteta u Ankari (Ankara 1966. godine, XIV, str. 283-292.) o posljednjem izdanju navedenog instituta u Siriji;

49. **Predgovor za knjigu Abdulbari En-Nedvija “Kitap ve sunnetin ruhuna gore tesavvuf ve hayat” (Tesavvuf i život prema suštini Kur’ana i Sunneta)**, koju je na turski jezik preveo Mustafa Ateş. Knjiga je izašla u Istanbulu 1967. godine;

50. **Islam hukukunda muhakeme usulüne dair bir eser” (Još jedan rad o sudskom postupku u pravu u Islamu)** je članak objavljen u Biltenu Ilahiyat fakulteta u Ankari 1965. godine, XII, str. 153-154. Radi se, ustvari, o doktorskoj tezi (knjizi) Fridriha Sela sa Kelnskog Univerziteta Fakulteta Književnosti, koju je Okić u ovom članku ukratko prezentirao stručnim krugovima Turske;

51. **Predgovor za knjigu prof. dr. Gottharda Jaschkea “Yeni Türkiye’de Islam dini” (Vjera Islam u novoj Turskoj)**, koju je na turski jezik preveo Hayrullah Ors;

52. **Çeşitli dillerde mevlidler ve**

Suleyman Çelebi Mevlidi’nin tercumeleri (Mevludi na različitim jezicima i prevodi Mevluda Sulejmana Çelebija), rad objavljen u Časopisu Fakulteta islamskih nauka u Erzurumu (Ataturk Üniversitesi, İslam ilimler fakultesi dergisi, br. 1, decembar 1975, str. 17-78, Erzurum 1976). To je jedan od posljednjih i, svakako, jedan od najobimnijih radova Muhameda Tajiba Okića u R. Turskoj. Rad je podijeljen na sljedeća poglavlja: *Onsoz* (Predgovor), *Giriş* (Uvod), *Mevlid Edebiyatının Menş’i ve İnkişafı* (Otkriće i značaj književnosti mevluda), *Mevlid munasebetiyle yapılan merasim* (Činjenje okruženja u povodu mevluda), *I. Bolum* (Prvi dio), *Türkçe Mevlidler ve Suleyman Çelebi Mevlidi* (Turski mevludi i Mevlud Sulejmana Çelebija), *Türkçe Yazılmış Mevlidler* (Mevludi napisani na turskom jeziku), *Suleyman Çelebi ve Mevlidi* (Mevlud i Sulejman Çelebi), *II. Bolum* (Drugi dio), *Türkçeden başka dillerde Mevlidler ve Suleyman Çelebi Mevlidinin çeşitli dillerdeki tercumeleri* (Drugi mevludi, osim na turskom jeziku i prevodi Mevluda Sulejmana Çelebija na različite jezike), *Suleyman Çelebi Mevlidinin Başka Dillere Tercumeleri* (Prijevodi Mevluda Sulejmana Çelebija na druge jezike), *Arapça terceme* (Prijevodi na arapski jezik), *Çerkesçe Mevlid* (Mevlud na čerkeskom), *Suleyman Çelebi Mevlidinin Rumca Tercemesi* (Prijevodi Mevluda Sulejmana Çelebija na grčkom jeziku), *Kurdçe Mevlidler* (Mevludi na kurdskom jeziku), *Tataca Mevlid* (Mevlud na tatarskom), *Sevahili dilinde Mevlid* (Mevlud na svahili jeziku), *Mevlidin Almanca tercemesi* (Prijevodi Mevluda na njemački jezik), *Mevlidin İngilizce Tercemesi* (Prijevodi Mevluda na engleski jezik), *Mevlidin Arnavutça Tercumeleri* (Prijevodi Mevluda na albanski jezik), *III. Bolum* (Treći dio), *Boşnaklarda Mevlid* (Mevlud kod Bošnjaka), *Boşnaklarda Mevlidin Ehemiyyeti* (Značaj mevluda kod Bošnjaka), *Boşnaklarda Mevlidin Tes’idi* (Proslava mevluda kod Bošnjaka), *Boşnak edebiyatında kullanılan alfabeler* (Upotrebljavani alfabeti u bošnjačkoj književnosti), *Alhamiyado* (Alhamijado), *Suleyman Çelebi Mevlidinin Boşnakça*

Tercemeleri-Hafiz Salih Gašević'in Tercemesi (Prijevodi Mevluda Sulejmana Ćelebija na bosanski jezik–Prijevodi hafiza Saliha Gaševića), *Hafiz Salih Gašević'in Mezar* (Mezar hafiza Saliha Gaševića), *Merhum Hafiz Salih Gašević'in Mezar taši uzerindeki kitabe* (Natpis na nišanu hafiza Saliha Gaševića), *Bir dramın kahramanlarından biri olan Gašević* (Gašević je bio jedan od heroja jedne drame), *Gašević'in Mevlid Tercemesi'nin degeri hakkında* (O značaju Gaševićevog prijevoda Mevluda), *Ca'ferović (Džaferović) Mahmud'un Mevlid Tercemesi Neşri* (Izdavanje prijevoda Mevluda Mahmuda Džaferovića), *Muhammed Rušdi'nin Mevlid Tercemesi* (Prijevodi Mevluda Muhameda Rušdija), *Saraybosna'lı Arif'in Mevlid Tercemesi* (Prijevodi mevluda Arifa Sarajlije), *Sa'id Zenunović'in Mevlidi* (Mevlud Seida Zenunovića), *Bošnjakća Modern Mevlidler* (Savremeni mevludi na bosanskom jeziku), *Suleyman Ćelebi Mevlidine Yapılan İlaveler* (Urađeni dodaci u mevludu Sulejmana Ćelebija), *Suleyman Ćelebi Mevlidine yapılan şerhler* (Urađeni komentari mevluda Sulejmana Ćelebija), *Son Soz* (Posljednja riječ).

U okviru ovog priloga, objavljeno je i nekoliko fotografija naslovnica i faksimila knjiga o kojima je riječ. To su: naslovna stranica Mevluda na čerkeskom jeziku Duzceli Abdurrahman efendije; dvije prve stranice prijevoda mevluda Sulejmana Ćelebija na grčkom jeziku; naslovna stranica mevluda Ahmed El Hassa'a na zazaskom jeziku; naslovna stranica Mevluda na kurtskom jeziku od El-Ertiša; naslovna stranica mevluda na tatarskom jeziku koji je objavljen u Tokiu 1931. godine; prva stranica mevluda na albanskom jeziku Ulgunlu Hafiz Alija; prva stranica mevluda na albanskom jeziku Muhammeda Tahira Popove; natpis na nišanu Gaševićevog mezara u Bijelom Polju; naslovna stranica (arapskim slovima) prijevoda Gaševićevog mevluda na bosanskom jeziku i to njegovog drugog izdanja, štampanog u Skoplju; jedna od početnih stranica prijevoda Gaševićevog mevluda na bosanski jezik arapska slova) i to drugo izda-

nje koje je štampano u Skoplju; prva stranica prijevoda Gaševićevog mevluda na bosanskom jeziku (arapska slova) koji je štampan u Sarajevu; prva stranica prijevoda Gaševićevog mevluda na bosanskom jeziku ćiriličnim pismom; zadnje dvije stranice prijevoda Gaševićevog mevluda na bosanskom jeziku latiničnim pismom; još dvije zadnje stranice prijevoda Gaševićevog mevluda na bosanski jezik latiničnim pismom; naslovna stranica prijevoda na bosanski jezik mevluda Arifa Sarajlije; naslovna stranica mevluda dr. Safvet bega Bašagića (Mirza Safvet) i to američko izdanje; prva stranica i to uvod komentara mevluda Sulejmana Ćelebije od strane užičkog pjesnika Ibrahima Zikrija; druga stranica uvida komentara mevluda Sulejmana Ćelebija od strane užičkog pjesnika Ibrahima Zikrija i zadnja stranica komentara mevluda od strane Ibrahima Zikrija.

Mnogi će reći da je to najmjerodavniji članak na ovu temu. U ovom članku – kao što se vidi–Muhammed Tajib Okić govori o prevodima Mevluda Sulejmana Ćelebija na bosanski, ali i na albanski jezik, kao i o samim mevludima. Na bosanskom jeziku govori o: prijevodu hafiza Saliha Gaševića koji je i najpoznatiji i najčitaniji mevlud u Bosni i Hercegovini, zatim o prijevodu Mahmuda Džaferovića, imama u Dubrovačkom džematu koji je izašao pod naslovom *Narodni mevlud*, sa objašnjenjem i dovom, o prijevodu Muharema Dizdarevića, mnogo poznatijeg kao Muhamed Rušdi iz Trebinja, prijevodu mevluda od Arif b. Mustafe Bosnevića, koji je objavljen 1911. godine u Istanbulu pod naslovom *Mevludu-ş-şerifi'in-Nebevi bi'l-lisani-zarifi'l Bosnevi*, o prijevodu Hafiza Seida Zenunovića, koji je štampan u Sarajevu 1929. godine i Ibrahima Zikri Bosnevića.

Kao što smo rekli, autor se u ovom radu bavi i prijevodima mevluda na albanski jezik. Tu je prijevodi Ulgunlu Ali Riza efendije (umro u XIX stoljeću) pod naslovom *Terceme-i Mevlid ala lisan-i Arnavud*, koji prvi puta objavljen Istanbulu 1878. godine. Ovaj mevlud je štampan i 1972. godine u

Podgorici, zajedno sa Gaševićem mevludom na bosanskom jeziku u izdanju Islamske zajednice Crne Gore. Mevlud Vučitrnli Muhameda Tahira štampan je pod naslovom *Manzimetu'l-Mevlid fi Efdali'l-Mevcud bi Lisani'l-Arnayud* u Istanbulu, 1900. godine.

Ovo je sigurno jedan od važnijih radova Muhameda Tajiba Okića kojim bi se trebalo više pozabaviti.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Na osnovu ovog pregleda, samo taksativno nabrojanih radova Muhameda Tajiba Okića u R. Turskoj, može se zaključiti o kakvoj se intelektualnoj veličini radi. Kao naše gore list, on je u naučnom pogledu samo nastavio u R. Turskoj dobro utabanim stazama kojima je hodio, radeći u zemlji. Neki njegovi neobjavljeni rukopisi ugledali su svjetlo dana prije svega zahvaljujući aktualnosti njegove misli, ali i brojnim učenicima ovoga alima koji i na taj način iskazuju svoje poštovanje prema svome profesoru. Međutim, ostaje i veliki broj drugih načina na koji je ovaj naučnik dao svoj naučni doprinos. Veći broj naučnika iz Bosne i Hercegovine se koristio naučnim radom Muhameda Tajiba – kako putem njegovih članaka i radova tako i direktno putem kontakta sa njim.

Osnovna korištena literatura

- Bašić Kemal, Prof. Muhamed Tajib Okić – život i djelo, *Gračanički glasnik* br. 14, Gračanica, novembar 2002., str. 64-73.,

- Cerrahoglu Ismail, Ilme adanan bir hayat (Jedan život posvećen nauci), *List Zeman*, 15. mart 1997. R. Turska,

- Eren Dr. Ahmet Cevat, *Mahmud II. Zamanında Bosna-Hersek*, Istanbul 1965.,

- Hadžijahić Dr. Muhamed, Bibliografske bilješke o prijevodima Kur'ana kod nas, *Bibliotekarstvo*, Časopis Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine, Godina XIII, br. 3, Sarajevo 1967., str. 39-54.,

- Handžić Adem, Bosanski namjesnik Hekim-oglu Ali-paša, *Prilozi POF-a* br. V, 1954-55, Sarajevo 1955., str. 135-180.,

- Handžić Adem – Hadžijahić Muhamed, O progonu Hamzevića u Bosni 1573. godine, *Prilozi POF-a*, XX-XXI/1970-71, Sarajevo 1974., str. 51-70.,

- Kadrić Adnan, Muhamed Tajib Okić, *Preporod*, Islamske informativne novine, br. 22/624, 15. novembar 1997., str. 27.,

- Kaleši Hasan, Kur'an – remek delo arapske književnosti, *Izraz*, Časopis za književnu i umjetničku kritiku, knjiga XXI, godina XI, br. 2, Sarajevo 1967., str. 183-203.,

- Prof. Dr. Koprulu Fuad, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Ankara 1994.

- Prof. M. Tayyib Okić, *Ankara İlahiyat Fakültesi* 1949-1969, str. 10-12 i 149-160.

- Mušić Omer, Treća poslanica šejha Muhameda iz Užica, *Prilozi POF-a*, VIII-IX/1958-9, Sarajevo 1960., str. 193-202.

- Neki od članaka Muhameda Tajiba Okića objavljenih u R. Turskoj

- Prof. Dr. M. Tayyib Okić, *Tefsir ve hadis usulunun bazı meseleleri*, Istanbul 1995.

- Traljić Hfz. Mahmut, *Istaknuti Bošnjaci*, jedinica Muhamed Tajib Okić, Sarajevo 1998.